

синхронним переводом послідовальний переклад дозволяє перекладачу витрачати більше часу на аналіз і перетворення отриманої інформації перед її інтерпретацією. Крім того, в процесі послідовального перекладу перекладач має можливість користуватися своїми записами. Іменно перекладацька скоропис, як додаткове засіб фіксації інформації в часі перекладу, викликає особливий інтерес. Навчання усному послідовальному перекладу повинно передбачати оволодіння студентами навичками перекладацької скорописи. Використання скорописи може не тільки покращити якість перекладу, але й сформувати у студентів вміння швидко розділяти інформацію на головну і второстепенну, фіксувати і з точністю воспроизводити деталі повідомлення. Важливим аспектом в навчанні усному послідовальному перекладу є врахування індивідуально-психологічних особливостей пам'яті студента і їх кореляції з процесами запам'ятовування інформації. Навчання цьому виду перекладу повинно ґрунтуватися одночасно на сприйнятті аудіо- і візуальної інформації на мові оригіналу, її фіксації шляхом кодування засобами перекладацької скорописи для кращого запам'ятовування, і подальшому декодуванні інформації і її інтерпретації на мові перекладу. Знання і вміння використовувати універсальні символи перекладацької скорописи для запису повідомлень, як на рідній, так і на іноземній мові, здатні значно підвищити кваліфікацію майбутнього перекладача.

Ключевые слова: перекладацький скоропис, послідовальний переклад, навчання усному перекладу, запам'ятовування, переклад з французької мови, символи.

Hunchyk Iryna, Khaichevska Tetiana. Specific Traits How to Teach Liaison Interpreting Based on the Interpreter's Note-Taking. Any contemporary teaching of foreign languages is going through a difficult period of the reappraisal of values, rethinking of goals, objectives, techniques and common conceptual approaches. Transformations in the political, economic, cultural areas of the state are advancing new demands as to the training of interpreters able to ensure the development of interstate and interpersonal contacts at a high and qualitative level. The importance of interpreters in our modernized world is hard to overestimate. They must be perfect at information and communication technologies while interpreting from the native into foreign languages, and vice versa, as well as able to make liaison interpreting more effective, because of the requirements of the mass IT penetration of the society. Comparing liaison interpreting with the simultaneous, the first type allows the professionals in this area to spend more time for analyzing and converting information having been received before its interpretation. In addition, the interpreter may use his/ her own records during the liaison interpreting process. It is just the interpreter's note-taking that arouses heightened interest as an additional means of recording information during the interpreting. Teaching of the liaison interpreting should include the mastering of students' skills in this area. Using such skills, students are able not only to improve the interpreting quality, but also to form the ability how to divide the received information into main and secondary, as well as to fix and accurately reproduce the details of messages. An important aspect in teaching of the liaison interpreting is the consideration of the individual psychological features of the student's memory and their correlation with the information memorizing processes. Training for this interpreting type should be based both on the audio and visual information perception in the original language, on its fixation by encoding with interpreting tools for better memorization, and further information decoding and its interpretation in the target language. Both knowledge and ability to use universal symbols of the interpreter's note-taking for writing messages in both native and foreign languages can significantly improve the qualification of any future interpreter.

Key words: interpreter's note-taking, liaison interpreting, training interpretation, memorization, interpreting from French, symbols.

УДК 821.161.2.09"18/36":1

Дмитро Дроздовський

«ВОСКРЕСІННЯ» СУБ'ЄКТА В АНГЛІЙСЬКОМУ ПОСТПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ РОМАНІ: ОСОБЛИВОСТІ (ПОСТ)РЕАЛІСТИЧНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

У статті окреслено репрезентацію соціальних проблем в англійському постпостмодерністському романі. З'ясовано, що в постпостмодернізмі відбувається повернення суб'єкта, який оприявнює особисті історії, пов'язані з переживанням травм, болю, потраплянням у ситуації екзистенційного вибору. Проаналізовано, що персонажі відчують потребу в екзистенційній правді, яка протистоїть дискурсу постправди. Виявлено, що акцентуація на особистісному компоненті в постпостмодерністському романі детермінує його особливу чутливість і осмислення соціальних конфліктів і криз із погляду філософії, психології та медицини (біології людини). На матеріалі «Хмарного атласу» Д. Мітчелла досліджено специфіку антиутопії в постпостмодерністському романі. Антиутопія є жанровим різновидом соціальної фантастики, у якій наявна критика суспільного ладу, політичних інститутів, ідеологічної несвободи тощо. Досліджено, що англійському постпостмодерністському роману властива соціальна

проблематика, якої не було представлено в постмодернізмі. Проаналізовано взаємодію реалістичного та вигаданого в сучасних романах Великої Британії. З'ясовано риси (пост)реалізму як однієї зі стильових особливостей постпостмодернізму. Виявлено комплекс соціальних проблем і мотивів, які критично осмислюються в англійському постпостмодерністському романі.

Ключові слова: постпостмодернізм, сучасний англійський роман, соціальна фантастика, (пост)реалізм, постправа, антиутопія, містерія, карнавал.

Постановка наукової проблеми та її значення. Англійському роману постпостмодерністського періоду, на відміну від постмодерністського, властива критичність щодо зображення соціальних проблем. Критика репрезентована в різних жанрових різновидах постпостмодерністського роману: і в соціально-психологічному інтелектуальному романі на кшталт «Дитина в часі», «Амстердам», «Субота» І. Мак'юена, і в соціально-філософському романі «Дивний випадок із собакою вночі» М. Геддона, і в метажанровому романі, який в одному з наративів містить жанровий різновид антиутопії, «Хмарний атлас» Д. Мітчелла. Англійський роман поч. ХХІ ст. критично ставиться до результатів політики мультикультуралізму, яка потребує перегляду як у політичному, так і філософському планах («Субота»), прагне в ідеалізованій спосіб зобразити життя людей із особливим потребами, які своїми інтелектуальними здібностями нічим не поступаються іншим («Дивний випадок із собакою вночі»), розкриває антилюдяну сутність капіталістичної ідеології, яка призводить до боротьби між людьми, які починають використовувати волю до влади як механізм знищення іншого («Хмарний атлас»). У такому разі є підстави припустити, що в сучасному англійському романі відбувається реактуалізація суспільної проблематики, яка відійшла на другий план в епоху постмодернізму. Постпостмодерністська парадигма англійського роману оприявнює зв'язки цього жанру з інтелектуальним первнем, який є однією з визначальних особливостей англійського роману ХХ ст. (ця теза знаходить своє підтвердження у роботах К. О. Шахової, Н. Ю. Жлуктенко, С. Д. Павличко та ін.). Інтелектуалізм англійського постпостмодерністського роману спрямований на репрезентацію на перший погляд невидимих дискурсів, які водночас значною мірою впливають на суспільний лад, політичний вимір, здоров'я та добробут британського суспільства. Особливо гостро в романах звучить тема правди й симулякрів, послуговуючись якими, різні інституції прагнуть сформувати викривлене ставлення про реальний стан речей у суспільстві та країні загалом.

Виразною постає соціальна критика в романі «Хмарний атлас», один із наративів якого представлено в жанрі антиутопії. П'ятий наратив про імперію майбутнього Нео-Сеул репрезентує модель суспільства, у якому людина цілковито втратила основи гуманізму, де від колишніх гуманістичних цінностей, сформованих від античності і до Нового часу не лишається нічого. Колоніальна політика, експлікована в першій історії роману, є «початком кінця» людської цивілізації, яка через специфіку капіталістичної ідеології втрачає здатність виховувати в собі риси, детерміновані, за І. Кантом, *морально забарвленим розумом*. Із часом відбувається остаточний занепад мистецтва, яке містить вихід у царину трансцендентного (музика), література перетворюється на бізнес, який із 2000-х рр. починає функціонувати відповідно до законів індустрії, далекої від категорій мистецтва, етики та моралі. Епоха Нео-Сеулу показує, якими є наслідки антропологічної та водночас антропософської катастрофи, що утворилася внаслідок відчуження людини від свого морального ества. Капіталістична ідеологія не дає можливості людині зосередитися на вихованні моральності, відчуття прекрасного, творенні гармонії тощо.

Поява в Нео-Сеулі Сонмі-451 є певним символічним жестом, який, спробую припустити, візуалізує одну з основних рис англійського постпостмодерністського роману: повернення або «воскресіння» суб'єкта. Ідеться про те, що в постпостмодернізмі важливе значення набуває особистісна інтерпретація персонажами реальності, фактів, Іншого. Персонажі постпостмодерністських творів розповідають особистісні історії, у яких обов'язковим є трагічний пафос, зустріч із обставинами, які перешкоджають у реалізації власних творчих планів, самостановленні тощо.

Персонажі «Хмарного атласу» (журналістка Луїза Рей, композитор Роберт Фробішер, коханець Фробішера Руфус Сіксміт) натрапляють у житті на байдужість, мають справу з людьми, для яких нічого не важить справжнє мистецтво, тощо, проте саме момент пережитого болю, розчарування, втрати дає можливість персонажам акумулювати в собі потрібний ресурс людяності, щоб боротися. Суспільство Нео-Сеулу позначене браком антропоцентризму. Навпаки, йдеться про постцивілізацію, про епоху постгуманізму, у якому люди уже не є суб'єктами історії, натомість за законом збереження енергії суб'єктність переходить на категорію Мітчеллових роботів. Фактично письменник ставить питання антропософського гатунку про те, що позбавлення людини статусу «мірила всіх речей» (Протагор) перетворює саму реальність навколо людини на імітат-дискурс, симулякрівий простір штучних смислів, які спотворюють відчуття дійсності. Людина зображена в романі як суб'єкт, здатний до помилок, подеколи кардинальних, що позначаються на розвитку цивілізації. Водночас саме ця здатність людини помилятися представлена в романі як іманентна риса людського, без якої світ перетворюється на симулякр, у якому одна група (каста) може маніпулятивно керувати іншими, формуючи за допомогою ідеології уявлення про справедливе та щасливе суспільство. Насправді таке суспільство побудоване не витіснених страхах і бажанні дистанціюватися від аналітичних процедур у сприйнятті дійсності. Мешканці Нео-Сеулу, як клони, роблять те саме, тобто плывуть за течією, уникаючи або ж навіть елімінуючи як таке відчуття відповідальності за прийняті рішення. Категорія екзистенційної істини апріорі чужа постгуманістичному суспільству в романі «Хмарний атлас». Д. Мітчелл створює художній світ, у якому показано життя планети без людини, а людське існує в редукованому стані, як елемент програми роботів, які так само відповідно до задуму живуть у режимі карнавальності, притаманної їх поглядам, ідеям, особливостям світосприйняття тощо.

Англійський постпостмодерністський роман оприявнює проблему реалістичного в сучасній літературі. Водночас не йдеться про ідеалізацію реальності в постпостмодерністських романах, а її критичне зображення й репрезентацію складних комплексів соціальних, політичних, ідеологічних проблем, які потрактовуються в різних вимірах гуманітарного, технічного, медичного знання.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Якщо в постмодерністському романі, попри розуміння того, що є різні постмодернізми (Ж.-Ф. Ліотара, М. Фуко, Ф. Джемісона, Л. Гатчен та ін.) й різні моделі постмодерністського роману, відбувається критика розуму, актуалізація дискурсу гри й моделі карнавалу, то в постпостмодернізмі розуму знову повернуто статус інструменту, здатного сприймати правду як благо для спільноти й неправду як те, що унеможливує здобуття справжнього блага. Постпостмодерністський англійський роман реактуалізує раціональні первні й інтенції, конструюючи ситуації, у яких персонажам доводиться переживати біль, дискомфорт, відчуження, боротьбу, тобто «зустрітись в герці», за В. Шекспіром, із «морем лиха», унаслідок чого відбувається усвідомлення справжніх цінностей, потреб, благ, які допомагають спільноті здійснити крок уперед в аспекті розвитку моральних якостей, знання тощо.

Постмодерністський художній світ відмовляється від категорії прогресу. Натомість у постпостмодерністському романі категорія суспільного поступу набуває особливо гострого звучання. Попри те, що в романі «Хмарний атлас» поруч із лінійним часом маємо моделі циклічного часоутворення, в ньому актуалізовано ідею про те, що поступ стає небезпечним тоді, коли людина відчужує від себе «розум», тобто наділяє техносвіт здатністю до саморозвитку (за допомогою технологій штучного інтелекту). Унаслідок такого відчуження розуму від людини починається незворотний процес, що завершується цивілізаційною катастрофою.

Реалізм постає одним із елементів постмодерністської стильової поетики, водночас реалістична парадигма постпостмодернізму відрізняється від традиційного реалістичного стилю. Д. Наливайко слушно наголошує на двох можливих тлумаченнях реалізму: як стилю певної культурно-історичної епохи і як світоглядно-поетологічної настанови, що виявляє себе в різних історичні періоди. Науковець зауважує: «Більшість із дослідників реалізму визнають “його

існування в двох іпостасях: як загальної поза історичної властивості чи типу художньої творчості і як конкретно-історичного напрямку чи напрямів. Знаходячи реалізм у літературі різних епох і народів, відомий німецький вчений Е. Р. Курціус убачав його визначальні постійно повторювані риси “в ідеї відтворення повсякденної дійсності» й “у прагненні до відтворення правди натури». Відмовляючись від концепційного поняття реалізму, Курціус тлумачив його як якусь загальну властивість чи тенденцію мистецтва” [10, с. 263]. Реалізм “як творчий метод базується передусім на принципі спостереження, вивчення та достовірного відтворення дійсності, де твір постає як художнє дослідження життєвих феноменів. <...>. Р. Веллек пропонує розглядати реалізм як відтворення світу, влаштованого за законами науки. Але при цьому він вважає реалізм помилковою естетикою, бо кожен твір мистецтва є символічним. І все ж реалістичне світосприйняття ґрунтується на тому, що світ є реальністю із властивими їй законами, у систему яких включена людина. І ця реальність піддається науковому і художньому пізнанню. Серед інших напрямів і типів художньої творчості реалізм виділяється тим, що в ньому на перше місце виходить пізнавальна функція мистецтва. Художні образи в реалістичному творі є вираженням повноти людської життєдіяльності і тому вони переконливі» [11, с. 112]. Д. Наливайко, визначаючи світоглядне й естетично ядро реалістичного письма, наголошує на тому, що «реалізм на передній план висуває пізнавальну функцію, однією з визначальних прикмет його поезики і стилю стає аналітичність. Як засадничі принципи творчості виступають у ньому спостереження, вивчення та аналіз реально існуючого і його неупереджено-об’єктивне (що мислилося як правдиве) зображення. Загалом література розглядається як пряма відповідь на виклики життя, як завершене художнє вираження умонастроїв, структур свідомості й ментально-емоційних комплексів, породжуваних цими викликами» [9, с. 49].

Англійському роману кін. ХХ – поч. ХХІ ст. не властива заангажованість у спектр соціальних проблем. Т. Красавченко в інтерв’ю «Англійська проза: нове дихання» слушно звертає увагу, що у «Великій Британії письменники з виразним соціальним темпераментом, як Доріс Лессінг (Нобелівська премія, 2007), перейнята долями “цього безумного світу» (“Граючись в ігри”, 1995; “Мара й Ден”, 1999; “Бен, у цьому світі”, 2000), – не типове британське явище. У літературі останніх років немає романів про падіння імперії, про виснажливе викорінювання британцями імперського комплексу – як “Раджийський квартет” (1966–1975) Пола Скотта і його роман “Залишитися до кінця” (1977) або “Імперська трилогія” (1970–1978) Д.Г. Фаррела. <...>. Англійська література (маю на увазі літературу, створену англійською мовою, епітет “британська» – радше, політичний) загалом дуже “непрямолинійна”. До того ж, потрібний був час – звести дихання, “роздивитися” й осмислити “хоробре нове життя” – тут не лише розпад імперії, а й глобалізація, виникнення однополярного світу, що геть не викликало захвату у Великій Британії» [4, с. 3]. Російський літературознавець Т. Красавченко, багаторічна дослідниця англійського роману ХХ – поч. ХХІ ст., безперечно, має рацію, наголошуючи на темі падіння імперії та ревізювання *англійськості* в романному дискурсі, водночас поза увагою науковця залишається виразна тенденція сучасного (постпостмодерністського) британського (це поняття використовую в роботі не як політичний термін, а лише на позначення романів, написаних авторами/авторками, які народжені не лише в Англії, а й в інших регіонах Великої Британії), пов’язана з акцентуванням на фізіологічних аспектах персонажів, на репрезентації людини в єдності інтелектуального/раціонального (когнітивного) й тілесного (соматичного), оскільки поведінка персонажів, взаємостосунки з іншими героями, логіка розвитку сюжету, детермінована вчинками та ін., пов’язані з психофізіологічними особливостями (розладами) протагоністів або інших героїв, які трапляються на їх шляху. Часто самі протагоністи виявляють особливі аналітичні здібності в оцінці інших, причому аналітичні настанови репрезентують посилену увагу до фізіологічно-медикалізованих аспектів.

А. Лебідь наголошує на тому, що «будь-яка версія реалізму стверджує об’єктивне існування певного роду сутностей і залежно від характеру цих сутностей можна говорити про метафізичний реалізм, наївний реалізм, науковий реалізм, психологічний реалізм тощо.

Ствердження реального існування різного роду сутностей передбачає ще й визначення їх у взаємодії зі свідомістю, а потім їхню можливість адекватної репрезентації. Отже, реалізм передбачає існування двох взаємопов'язаних модусів: онтологічного та гносеологічного; хоча прийняття одного (здебільшого першого) із необхідністю не детермінує прийняття другого. Онтологічний модус реалізму зреалізовується через артикулювання реального існування об'єктів, що репрезентовані в межах тої чи тої наукової теорії. Гносеологічний модус реалізму зреалізовується через утвердження позиції, відповідно до якої описувані теоріями об'єкти, явища можуть бути або істинними, або хибними, що засвідчує існування, а також можливість пізнання певної об'єктивної реальності, структурово відмінної від реальності даної нам» [5, с. 131].

Мета і завдання статті: схарактеризувати постреалістичну парадигму англійського постпостмодерністського роману, довівши, що в сучасному англійському романі експліковано вияви соціального ангажементу, пов'язані із залученням наукового, медичного інструментарію до вивчення специфіки соціальної взаємодії між персонажами, репрезентацією різних форм і виявів соціальної несправедливості тощо.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поняття «еволюційна спадковість» доволі дискусійне у сучасній літературознавчій теорії, позаяк воно відображає гегелівське уявлення про розвиток і зміну літературних епох. Проте сучасний британський роман постпостмодерністського періоду показує, у який спосіб у ньому представлені *стильові сліди* попередніх культурно-історичних періодів. Передусім ідеться про традиції реалістичного письма, представлені у творах, у яких ідеться про осмислення *реальної* дійсності, окремі аспекти якої переносяться у простір художньої літератури. Політичні проблеми британського суспільства, дискусії, пов'язані з політикою в царині охорони здоров'я та інклюзії знаходять своє відображення в постпостмодерністському романі. Навіть у творах, які словесно візуалізують дистопійні або антиутопійні жанрові моделі, наявні елементи завуальованої критики сучасної британської політики, що призводить до страйків і протестів проте певних положень капіталістичного ладу.

Фізіологізація та медикалізація художнього наративу сприяє зануренню реципієнтів у художній простір, що загалом позначається на стиранні межі між світом художнім і дійсністю, у якій щодня перебувають читачі. Окремі інтенції авторів, спрямовані на максимально точне вивчення поведінки людей із синдромом Аспергера (М. Геддон) або з аутизмом, дослідження роботи нейрохірургічного відділення в Лондонському королівському шпиталі (І. Мак'юена) potwierджують припущення, що для сучасної літератури важливо репрезентувати те, що перетворює художній простір на світ, у якому в полемічний спосіб знаходять свій розвиток економічні та політичні тенденції, а персонажі художніх романів виявляють позиції, притаманні певним політичним колам британського суспільства. Реалістичність письма є маркером авторської інтенції, що полягає в активізації читацької уваги до проблем сьогодення (тероризм, криза історичної пам'яті, мультикультуралізму та інкультурації представників східних (інших) традицій у західному світі, проблема біженців і надмірного споживання тощо).

Постреалістичні тенденції британського постпостмодерністського роману оприявнюють потребу відтворити в художньому наративні ситуації, які потребують не лише естетичного сприйняття, а й є поштовхом до активації критичних здібностей, що позначаються на формуванні ставлення до певних тенденцій сучасної британської політики. Авторські інтенції, орієнтовані на відтворення певних суспільно-політичних дискусій та економічних проблем, засвідчують, що реалістичність письма є певним стильовим і, загалом кажучи, світоглядним модусом письма, специфічним художнім світоглядом, який корелює з такими концептами, як «правда», «благо», «доцільність», «прогрес» та ін. Мотив зіткнення різних ідентичностей у сучасному романі набуває не просто розширеного представлення (ідеться не лише про конфлікт між англійцями та шотландцями або ірландцями), а про цивілізаційне зіткнення, центром якого є Лондон або ж Велика Британія загалом. Проте зміни в зображенні цього мотиву представлені не тільки в аспекті ширшого розкриття, а й також в аспекті залучення нового модусу оприявнення

зазначених проблем і способі пояснення того, чому відбуваються такі зіткнення. Медикалізація в зображенні цього мотиву є спробою вийти на рівень універсалізації проблеми, її розуміння в аспекті генетичному, а отже, еволюційному.

Б. Шалагінов наголошує на експлікації двох метаформ, один із яких стає провідним у ту чи ту культурно-історичну епоху. Ідеться про карнавал і містерію. «В основі містеріального метажанру лежить ідея руху як якісного природження і безупинного оновлення. Ми знаходимо тут поєднання одне з одним пафосу ліричного, героїчного, трагічного, комічного і сентиментального, таких різнорідних елементів, як психологізм, сцени і описи в душі побутового натуралізму, буфонність і гротеск, пригодницькі і фантастичні елементи. Але все це наявне не як статичне напруження, збудженість і схвильованість у душі маньєризму, а як послідовний рух до певної віддаленої високої мети.

<...> Перед нами розкривається внутрішня динаміка характеру, знаходження героєм нового, вищого змісту власного існування. Цьому відповідає ще одна обов'язкова частина – апофеоз» [14, с. 252]. У різних історіях роману «Хмарний атлас» Д. Мітчелла репрезентовано ту чи ту метажанрову парадигму. Оповідь про сьогодні в «Хмарному атласі» нагадує карнавальний світ, у якому відбувається карнавалізована гра зі знаками. Водночас уже в п'ятій історії про Нео-Сеул має місце особлива взаємодія карнавального та містеріального дискурсів, представлених у жанровій моделі антиутопії й дистопії. Світ роботів нагадує карнавал, у якому машини стають людьми або ж принаймні проєктують власну ідентичність на ідентичність людей, своїх клієнтів (про карнавальність роботів дає підстави говорити насамперед їх спосіб мислення, думки, сприйняття навколишнього світу). Така особливість самоідентифікації пов'язана зі специфікою побудови роботів, які постають синкретичним кіборгоподібним утворенням. Натомість фігура Сонмі~451 постає запуском і чинником активації містеріальних елементів. В останньому наративі, які і на початку роману простежуємо експлікацію містеріальних компонентів. «Хмарний атлас», написаний у постпостмодерністський період, є прикладом наративу, у якому поєднано містеріальну та карнавальну метажанрові парадигми.

Елементи карнавалу й містерії знаходять свою експлікацію в сучасних британських романах, у яких, на перший погляд, традиційна карнавальність і містеріальність відсутні. У романі «Дивний випадок із собакою вночі» зображено протагоніста, який сприймає зовнішню дійсність відповідно до постпросвітницької традиції, для якої визначальним чинником є здатність розкладати світ на базові причинно-наслідкові зв'язки, виявляючи у соціальній інтеракції та ін. закони й закономірності, що впливають із фізіології людини. З одного боку, Кристофер – приклад постпросвітницького розуму, якому властиві традиції філософії емпіризму. Водночас окремі записи в щоденнику, які здійснює головний герой твору, свідчать про те, що попри визначальність емпіричних настанов, недоцільно зводити мислення Кристофера лише до прикладу емпірично орієнтованої свідомості. Протагоніст розмірковує про феномени, які не можуть бути верифіковані за допомогою наукового інструментарію і є умоглядними феноменами, найбільшою абстракцією (як Бог), про що зазначав іще ранній просвітник Дж. Локк. З іншого боку, саме це бажання Кристофера пізнавати світ в його понадфізичній природі, тобто на основі наявних знань із астрофізики про суперструнну реальність, природу часу і простору робить героя представником не лише філософії емпіризму. Світ навколо героя нагадує специфічний карнавал, у якому люди вдягають на себе різні маски, щоб приховати власну слабкість, комплекси, пережиті травми тощо. З іншого боку, мислення Кристофера спрямоване на виявлення світу як потенційно трагічного, оскільки люди здатні весь час обманювати одне одного. З такого «карнавалу обману» й випливає трагічність світу, у якому живе Кристофер і якого не приймає в силу генетичної специфіки.

Протидіяти карнавалу й стратегіям «постправди» можуть ті, хто через генетичні особливості не здатні проєктувати на себе поведінкові моделі інших. Персонажі, які мають аутизм або синдром Аспергера, в силу генетичної специфіки не здатні виявляти звичної емпатії

або ж переживати те, що відчувають інші люди. Проте в такому разі Кристофер має можливість чинити опір карнавальній реальності (за допомогою різних аутотренінгових процедур, як рахунок машин, які трапляються йому на шляху, та ін.). Емпіричність світогляду протагоніста роману «Дивний випадок із собакою вночі» детермінована генетичними особливостями, які водночас набувають у творі певної ідеалізації. Про те, що образ протагоніста є ідеалістичним, зазначає С. Лофтс [17], указуючи на те, що в цьому творі дається взнаки бажання автора змінити суспільне ставлення в Британії до людей, які мають аутизм.

Реалістичний модус письма дає можливість зобразити художню дійсність максимально об'єктивовано та відсторонено, прозоро й предметно, занурюючи реципієнта у простір складних життєвих колізій. Водночас реалістична настанова, реалізована в сучасній британській літературі, дає можливість наблизити художній наратив до наукового. Протагоністи романів І. Мак'юена, М. Геддона, Д. Лоджа та ін. мають стосунок до світу науки (в західному розумінні цього поняття, тобто як дослідницької царини, де результати дослідів можуть бути верифіковані за допомогою певних інструментів і практик). Читач опиняється свідком не лише складних соціальних непорозумінь, загострених за допомогою детективної моделі розгортання подій, а також вони здобувають для себе нові знання про природу людського тіла. Від часів Платона й Аристотеля людина сприймається в дуалістичній єдності тіла й свідомості/інтелекту/розуму. Для Аристотеля критичний розум є важливою передумовою розуміння світу в його «метафізичності», якщо під метафізикою ми розуміємо розділ філософії про буття.

Постпостмодерністський реалізм, явлений у дискурсі британського роману, значну увагу приділяє зображенню людини як біологічного об'єкта, причому важливо пояснити, як біохімія людини впливає на життєсвіт, на соціальні зв'язки з іншими. Така специфіка, безперечно, детермінована особливостями розвитку англійської філософської думки, яка з часів ранніх просвітників (Дж. Локка, Д. Г'юма) замикається в дискурсі емпіричної філософії. Водночас у сучасному британському романі визначаємо філософські особливості, притаманні німецькій і французькій традиціям. Персонажів романів М. Геддона, М.Дж. Гайленд, Д. Мітчелла, І. Мак'юена прагнуть вийти за рамки традиційної емпірики й наблизитися до пізнання *прекрасного й піднесеного*, послуговуючись поняттями філософського дискурсу кантіанства.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Специфіка репрезентації художньої дійсності в сучасному британському романі потверджує міркування Д. Наливайка про реалізм як світоглядну й стильову тенденцію, що виявляє себе в різні культурно-історичні епохи. Реалістичний модус письма, по суті, стає чинником художнього світу й впливає з особливостей наукового («Субота») або ж принаймні максимально раціоналізованого («Дивний випадок...»), «Угамуйте мене») бачення дійсності персонажами, які за допомогою критичного «чистого» розуму (Кристофер, Джон, Сонмі-451) здійснюють ревізювання навколишньої реальності, виявляючи форми політичних та медіаманіпуляцій, приховану політику колоніалізму та ін. У британському постпостмодерністському романі реалістичні стратегії зображення дійсності мають медикалізований ухил, тобто йдеться про окреслення життєвих ситуацій, соціальних інтеракцій між персонажами тощо з урахуванням того, як фізіологічні особливості цих персонажів впливають на їх світобачення (почута неправда викликає нудоту й запаморочення у Джона). У сучасному англійському романі 2000–2010-х рр. категорію життєсвіту представлено як таку, що детермінована генетичними хворобами й психологічними відхиленнями, спричиненими пережитими травмами. У будь-якому разі доцільно говорити про те, що реалістичні (постреалістичні) тенденції постпостмодернізму спрямовані на зображення художнього простору як такого, у якому репрезентація біологічно-фізіологічних первнів дає можливість глибше розкрити природу соціальних конфліктів і навіть міжетнічних протистоянь. Водночас реалістична манера зображення оприявнює представлення в сучасному британському романі одночасного карнавального та містеріального елементів, причому науково-зорієнтований розум персонажів розуміє дійсність одночасно як карнавал (властивий соціальному виміру

зображуваного життя) й містерію (вихід за допомогою «чистого розуму» в царину метафізичного, тобто у простір світобудови в космологічному розумінні).

References

1. Hailend, M. Dzh. 2008. *Uhamuite mene*. Lviv: Kalvariia.
2. Heddon, Mark. 2016. *Zahadkovyi nichnyi intsydent iz sobakoiu*. Kharkiv: KSD.
3. Johnston, Jennifer. 1983. *Daleko li do Vavilona? Staraya shutka*. Moskva: Hudogestvennaya literatura.
4. Krasavchenko, Tatyana. 2010. "Angliyskaya proza: novoe dyhanie". *Literaturnaya gazeta* 4(55): 3.
5. Lebid, Andrii. 2014. "Paradyhma realizmu ta teorii istyny". *Liudynoznavchi studii*. Drohobych. 30:129–143.
6. Makyuen, Ian. 1998. *Amsterdam*. Moskva: "FTM", "Eksmo",
7. Makiuen, Ian. 2008. *Spokuta*. Lviv: Kalvariia.
8. Makiuen, Ian. 2007. *Subota*. Lviv: Kalvariia.
9. Nalyvaiko, Dmytro. 2008. "Zamitky shchodo henezy y typolohii sotsialistychnoho realizmu". *Slovo i Chas* 9: 46–52.
10. Nalyvaiko, Dmytro. 2006. *Teoriia literatury y komparatyvistyka*. Kyiv: "Kyievo-Mohylianska akademiia".
11. Perelomova, O. S. 2011. "Deiaki osoblyvosti realizmu v ukrainskomu khudozhno-literaturnomu dyskursi". *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina* 940(42):12–114.
12. "Politika postpravdy v sovremennom mire". 2017. *Sbornik materialov po itogam Vserossiyskoy nauchnoy konferentsii s mehdunarodnyim uchastiem "Politika postpravdy i populizm v sovremennom mire"*. SPb.: Skifiya-print.
13. Kharkhun, Valentyna. 2009. "Dva sotsrealizmy", abo Problema interpretatsii "osnovnoho metodu radianskoho mystetstva". *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka* 85: 391–399.
14. Shalahinov, Borys. 2011. "Karnaval i misterii: rozдумы pro istorychni doli dvokh metaform yevropeiskoho mystetstva". *Vsesvit* 3–4: 249–255.
15. Shalahinov, Borys. 2013. *Klasyky i romantyky: Shtudii z istorii nimetskoi literatury XVIII-XIX stolit*. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia.
16. Haddon, Mark. 2004. *The Curious Incident of the Dog in the Night-Time*. London: Vintage.
17. Loftis, Sonya Freeman. 2015. *Imagining Autism: Fiction and Stereotypes on the Spectrum*. Indiana University Press.
18. McEwan, Ian. 2006. *Saturday*. London: Vintage.
19. Mitchell, David. 2004. *Cloud Atlas*. London: Random House.

Дроздовский Дмитрий. «Воскрешение» субъекта в английском постпостмодернистском романе: особенности (пост)реалистической репрезентации социальных проблем. В статье исследуется репрезентация социальных проблем в английском постпостмодернистском романе. Установлено, что в постпостмодернизме происходит возвращение субъекта, рассказывающего личные истории, связанные с переживанием травм, боли, попаданием в ситуации экзистенциального выбора. Проанализировано, что персонажи испытывают необходимость в экзистенциальной правде, противостоящей дискурсу постправды. Указывается, что акцентуация на личностном компоненте в постпостмодернистском романе детерминирует его особый сенсуализм и осмысление социальных конфликтов и кризисов с точки зрения философии, психологии и медицины (биологии человека). На материале «Облачного атласа» Д. Митчелла исследована специфика антиутопии в постпостмодернистском романе. Антиутопия является жанровой разновидностью социальной фантастики, в которой имеется критика общественного строя, политических институтов, идеологической несвободы и т.д. Доказано, что английскому постпостмодернистскому роману свойственна социальная проблематика, которой не было представлено в постмодернизме. Проанализировано взаимодействие реалистического и вымышленного в современных романах Великобритании. Исследованы черты (пост)реализма как одной из стилистических особенностей постпостмодернизма. Выявлен комплекс социальных проблем и мотивов, которые находят критическое осмысление в английском постпостмодернистском романе.

Ключевые слова: постпостмодернизм, современный английский роман, социальная фантастика, (пост)реализм, постправда, антиутопия, мистерия, карнавал.

Drozdovskiy Dmytro. "Resurrection" of the Subject in English Post-Postmodernistic Novel: Peculiarities of (Post)realistic Representation of Social Issues. In the paper, the author has outlined the representation of social problems in English post-postmodernistic novel. It is found out that in post-postmodernism there is a return of the subject who retells personal stories related to the experience of injuries, pain, describing the situation of an existential choice. It has been analyzed that characters reveal the need for existential truth, which opposes the discourse of the post-truth. It is discovered that the accentuation on the personal component in the post-postmodernistic novel determines his particular sensuality and understanding of social conflicts and crises in terms of philosophy, psychology and medicine (human biology). On the material of D. Mitchell's "Cloud Atlas" the specificity of dystopia in post-postmodernistic novel has been investigated. Dystopia is a genre type of social science fiction, in which there is a criticism of social system, political institutions, ideological lack of freedom, etc. It was investigated that English post-postmodernistic novel is open to representing social issues that were not exploited in postmodernism. The interaction of realistic and fictional in contemporary British novels has been

analyzed. The features of (post)realism as one of the stylistic parameters of post-postmodernism are found out. A complex of social problems and motives, which find a critical understanding in English post-postmodernistic novel, has been spotlighted.

Key words: post-postmodernism, contemporary English novel, social science fiction, (post)realism, post-truth, dystopia, mystery, carnival.

УДКС 811.161 + 81.111

Roman Dudok., Olviya Vysotska

PSYCHOLOGICAL ROLE OF METAPHORS IN THE BELLES-LETTRES DISCOURSE

The article is devoted to the analysis and the role of the term “metaphor” in modern scientific fields: philosophy, linguistics, psychology and literary criticism. The phenomenon of metaphor is analysed as a complex of multifunctional discursive category, as an interdisciplinary term. The article unifies approaches to the interpretation of the metaphor and existing interpretations, describes the ways and means of creating metaphors in belles-lettres discourse. The metaphor is analyzed as an important form of penetration into the inner nature and essence of things in the belles-lettres style, psychological discourses, realized in the language through symbolic concepts that function at the level of nuclear (archetypical) metaphors. It is proved that base (archetypical) metaphors form figurative constants, which pass through all the writer's work. The article focuses on the formation of a new direction – *linguistic metaphorology*, which enables the unification of diversity in the system of metaphor's interpretation, describes the ways and sources of the metaphors' creation, both in the language communication practice, and in the belles-lettres text. It is concluded that at the present stage, the term “metaphor” is not a simple transfer, by similarity or analogy, but a complex multifunctional discursive category with a tendency to be isolated into an independent scientific interdisciplinary term.

Key words: metaphor, sense, psychological metaphorization, psychological discourse, discourse category, belles-lettres text, linguometaphorology.

Formulation of the problem. The metaphor problem was of interest to many of the most prominent thinkers from Aristotle to E. Cosseriu, H. Ortega y Gasset, J. Miller, J. Searle, P. Ricker, and many others. Studying the foundations and origins of human cognitive activity, scientists (A. Kuhn, M. Müller and others) came to the conclusion that in order to master all the diversity of the environment, to know and understand the world around us is possible only through the creation of basic metaphors. Thus, Ortega y Gasset noted that metaphor is, perhaps, the only way to fix and meaningfully identify objects of a high degree abstraction. “It turns out,” he wrote, “that all the huge building of the universe, full of life, relies on the tiny and ethereal body of the metaphor” [8, p. 68–81]. In modern linguopsychological studios, we came across the use of metaphor fall into a variety of discourses, as a means of describing and explaining any phenomena in many other branches of scientific knowledge. The researcher P. Rieker describes the living process of metaphorization as the fluent unity of cognition, imagination, perception, and, in particular, F. G. Lorca, calls the metaphor a real daughter of an imagination, without which it would not be possible “to immerse his hands in the burning fever of alogism and negligence, where it is generated free and nothing to be screwed up with inspiration” [10, p. 229–242].

Thus, figuratively speaking, a metaphor is a means of instantaneous “enlightenment” of the latent meaning of things and events on the one hand. On the other hand, it simultaneously operates in the field of expressive sensory mastery of the world. That is, the process of metaphorization is a fruitful synthesis of cognitive-search and myth-poetic human activity. It should be added that the act of metaphorical creation itself is at the basis of many semantic processes (the search for synonymous means, the emergence of new meanings, the development of expressive-emotional vocabulary, etc.), and hence acts as an effective mechanism of the individual process of the sense-forming. According to researchers, the metaphor teaches “to transform the world of objects into the world of meanings” [7, p. 41–45]. We note here that we used the notion of metaphor in the above and in the broad sense, namely, as a manifestation of a certain general way of indirect and sense figurative embodiment in any belles-lettres context.